

Јелена Радосављевић

Филозофски факултет, Ниш

Међународни центар за православне студије, Ниш - Србија

e-mail: jelenar@ymail.com

ХРИШЋАНСКИ МОТИВИ И ЊИХОВ ОДРАЗ У ВИЂЕЊУ САВРЕМЕНОСТИ ЈЕЈТСОВОГ И ЛАЛИЋЕВОГ ВРЕМЕНА (ПОВОДОМ ДЕЛА ПУТОВАЊЕ У ВИЗАНТ, ВИЗАНТ И ЧЕТИРИ КАНОНА)

Апстракт: У раду се даје компаративни осврт на поезију обележену Византијом Виљема Батлера Јејтса и Ивана В. Лалића кроз трагање за хришћанским мотивима који нас воде до универзалне уметничке истине, где не постоје религијске разлике и опредељења. Упркос модерној песничкој мисли испуњеној сумњом и иронијом у односу на савремени тренутак, ми ћемо бити сведоци оне, која је у одабраној поезији Јејтса и Лалића, носилац спасоносне библијске истине. Јејтс и Лалић тематизују различите видове човековог грешног постојања када његова душа, изгубивши своју првобитну чистоту, трага за могућностима спасења, за духовним преосмишљавањем дубоке уроњености у материјалне токове. Обојица знају да духовног нема изван људског, те да је уметност њихов најбољи посредник, која, дозивајући у сећање Византију, прониче до најчистијег израза тоталитета бића.

Кључне речи: савременост, уметност, Византија, канон, грех, спасење, материјално, духовно

Византија је послужила као извор надахнућа многим писцима и песницима из сасвим различитих историјских и културних средина, националних традиција, такође, и коренито различитих поетика. У том контексту Византија је сходно својим сложеним историјским, географским, верским, националним и културним претпоставкама постала многозначни симбол у коме су ствараоци могли да пронађу грађу за најразличитија тумачења.

Ми ћемо направити кратак компаративни осврт на неколике моменте европске историје обележене упливом Византије и византинизма кроз одабране тематско-мотивске садржаје у области хришћанских учења поводом поезије Виљема Батлера Јејтса и Ивана В. Лалића.

Незаобилазни моменат у историји књижевних обрада византијских тема чини поезија Виљема Батлера Јејтса (1865–1939). У Јејтсовом обимном делу само су две песме обележене Византијом, обе са експлицитним одређењем у наслову и непосредним упућивањем на тему у самом садржају. Песме *Путовање у Визант* и *Визант*¹, написане 1926, односно 1930. године, настале у различитим временима,

1 Јејтс, 1978.

међусобно се допуњују, одајући истоветност песничке визије, то јест представљајући практично две етапе једнога истог путовања, од овоземљаског, телесног и пролазног ка оностраном, духовном и вечном. Јејтсова заинтересованост за Византију дубоко је укорееена у његова философско-мистичка схватања историјског процеса, за њега Византија није место у оквиру једне историјске епохе, већ стање духа које одликује јединствен склад религиозног и естетичког, и као такво, стоји у супротности са духовном неравнотежом која карактерише његову епоху и средину. Он пева о Византији као месту где се уједињују религиозно, световно и уметничко. Трагајући за првобитном рајском и поетском постојбином човеком у духу романтичара, Јејтс тражи место где се смрт наставља животом, а живот смрћу, уочава Данојлић². У том смислу, он доживљава Византију као нешто далеко, необично и свето, и на њеним темељима конструише један други свет, који контрастира свету у коме живи. Он, попут многих песника заморених од индивидуалног, тражи да се одмори од њега, да се укључи у оно што не стари и не труне, у трајност. Он ће једрити, бродити за Византију и стићи у тај град „ума који не стари“, „где ватре горе од ватре рођене“³.

Када је реч о српској књижевности, месту и улози Византије и византинизма у њој, а посебно у поезији Ивана В. Лалића, поред уобичајеног тумачења које се позива на традицију, поетску мисао у разматрању ове теме згодно је сагледати у контексту Јејтсових поменутих песама, будући да је уз историографске подстицаје у Лалићевој поезији присутна и изразита митско-мистичка компонента. Усредсредимо нашу пажњу на разматрање Лалићевог мотивског комплекса организованог око ове теме како бисмо дошли до саме суштине његовог песништва која се тиче идеје да је Византија наша веза са традицијом свих традиција, контакт са коренима европске културе, сведочанство о вези српске и византијске културе, „симбол континуитета“, она је и део историје која сеже до архетипског; тако је Византија постављена у средиште његовог песништва, као нама најближе цивилизацијско језгро, а сам песник је „сازдао велику песму медитеранског човека који хоће да броди међу обалама које су створиле европску културу“⁴. Оживљавањем византијског мита, Лалић повезује српску националну културу са њеним изворима показујући како је Византија метафора за духовну везу европске и српске културе⁵. И то заиста јесте спона која оправдава чврсту везу међу ствараоцима, у нашем случају међу песницима у чијим су одабраним делима друге везе мање основане. Поред тога, Лалић, у маниру Јејтса, Византију доживљава као врсту духовног азила који је тренутно уточиште из материјалног егзистирања оптерећеног феноменима зла. *Четири канона*⁶, много више него друге Лалићеве књиге, певају о крајњим феноменима зла и угрожености, и из такве позиције изговарају да свету. У овим књигама се не пориче интензивирање зла у свету, али се не пориче ни свет. Канон, древна и најобимнија форма византијског религијског песништва, јесте облик чији смисао одговара Лалићевом прихватању света. Свака од девет песама канона заснива се на једној од девет библијских песама, те њихов месијански смисао и извесност спасења које се у њима објављује јесте онај разлог због којег се може рећи да свету.

2 Исто, 20.

3 Бркић 1972, 144.

4 Стипчевић 1997, 569.

5 Мада је српска култура заснована на византијској уметности, увек су постојали утицаји и западноевропске културе. Та поливалентност нашег културног бића била је простор Лалићевог стваралаштва обележеног синтезом источне и западне културе европског поднебља.

6 Лалић 1997.

У овоме се налази кључ нашега тумачења изнијансираних поетских форми обојице песника, Лалић се преко византијских канона враћа извору страха и наде хришћанског човека, док се Јејтс поетским путовањем у Визант⁷ духовно уздиже одбацујући осећај сопствених ограничења, у крајњем исходу, обојица имају ослонац у хришћанском спасоносном учењу, па ћемо у складу са тим издвојити важније хришћанске мотиве који нас воде до универзалне уметничке истине где не постоје религијске разлике и опредељења. Јејтс често посежући за религиозним симболима, иако није био религиозни песник, у начелном одбијању интелектуалног безверја, позитивизма, сцијентистичке самоуверености, спонтано верује, верује у имажинацију, душу, сујеверје, веру. Веру у било шта, веру по сваку цену⁸. Мада се у случају Јејтса и Лалића намеће модерна песничка мисао испуњена сумњом и иронијом, претеже она која је носилац спасоносне библијске истине. Ми ћемо бити њени сведоци и без тенденције да запоставимо друге естетске квалитете песничких остварења, овога пута ћемо се определити за филозофско-теолошко тумачење. Лалић је у *Канонима* традиционалним канонизованим темама додао савремену тематику двадесетог века истраживањем феноменологије зла у судбини свога народа. Спојивши универзалне библијске теме са савременим проблемима човечанства, песник даје модерне приказе универзалних грехова којима су још више, иако на мање простора, преплављене странице Јејтсове две наведене песме. Упркос песимизму већине Лалићевих песама у *Канонима*, као и у Јејтсовом наизглед мутном алхемичарском стању духа, постоји светлост искупљења до кога нам је Лалић јасно трасирао пут, односно велика жеља Јејтса да „у смртним жељама открије бесмртна стања духа, у ништавним прегнућима, траг вечне наде, а у телесној пожуди, божанску љубав“, издваја професор Донеху⁹.

Грех и спасење, алфа и омега хришћанског учења, издвојени као апсолутни мотиви у поезији Јејтса и Лалића, у потпуности су утемељени у библијску причу која, од Књиге Постања до Откровења, развија мит о Богу и човеку. Тај однос се развија од Божије милости, преко људског сагрешења до новозаветне могућности спасења, где је човек од повлашћеног бића на земљи својом грешком пао у немилост, а потом му је Творац опростио и дао прилику да се поново уздигне. Та силазно-уздазна путања људске судбине уз варирање споменутих мотива у две националне културе са посебним освртом на савремени тренутак, представља окосницу нашег истраживања. Византија притом представља јасно назначену тематску линију обојице песника, јер обједињује у себи материјално и духовно као два неразлучива сегмента стварности. Тиме ћемо песнике довести у недвосмислену везу трагајући за продуктима уметничке имажинације којом се сирова материјалност трансформише у хармоничну творевину духа и доказаћемо неретке представе о уметности као симболу материјалног и духовног.

Лалићево опредељење да у форми црквених канона сагледа сву комплексност уметности као такве јасно показује стваралачки изазов где насупрот традиционалној библијско-реторичкој интонацији имамо модеран тон испуњен сумњом и иронијом, где мешавином традиционалног и савременог језика техничке цивилизације обухваћеног „гангреном сумње“ коегзистирају реторичко и колоквијално, а ми поводом свега сагледавамо непроцењиве могућности канона као жанра наслеђеног из византијске поетике и изванредно песничко умеће које

7 У систему *Визије*, још сасвим неодгонетнутог Јејтсовог прозног дела, за Јејтса је Византија скоро рај. (Јејтс 2011).

8 Јејтс 1978, 33.

9 Исто, 36.

узвишене слике библијских ода смешта у свет свакодневице где владају медији, аутомобили, компјутери, мегаинфлација. Из стихова који следе видимо колико је Лалићева поезија прожета савременим тренутком који је предсказан стрепњом за судбину свога народа. „Јер су народ који пропада са својих намера и нема/У њега разума, већ само упорне наде у правду/Бестрасног Творца – што с разумом нема везе,/Као и љубав што нема је.“¹⁰ Тако песник као део једног народа проживљава колективну националну несрећу. Стихом из *Трећег канона*: „Већ предзимско расте вече/Укључује све телевизор у земљи Србији...“¹¹ песник нас директно упућује на свремени тренутак. Моћ медија у последњим страдањима српског народа надмашила је сва оружја. Слика националне пропасти праћена је сваке вечери на телевизијским екранима. Подсетимо се да је Лалић *Каноне* написао између 6. октобра и 20. децембра 1995. године. Као алузија на актуелне догађаје, 1995. година је једна од најтежих, пад Западне Славоније у мају, пад Српске Крајине у августу и жестоке борбе у Босни. Радивоје Микић је прецизно приметио како Иван В. Лалић у свом песничком поступку спаја конкретну животну емпирију пропуштenu кроз лични доживљај и опште симболичке компоненте¹², а ми додајемо да је општи симбол, заправо, Византија, као јединствено цивилизацијско уточиште. Подтекст друге песме *Трећег канона* је укорна песма или Мојсијева злокобна песма пред смрт. Основну идеју о грешности Јеврејског народа и казну у вези са тим, Лалић је пренео на судбину српског народа, што је учинио и са религиозним мотивом отпадништва од вере придружујући га модерним греховима човечанства оличеним у контроверзном дејству техничких достигнућа и улози медија. Грех, страдање и долазак страшног суда сагледани су у библијској перспективи као бреме наслеђено због сагрешења очева наших: „Оци наши згрешише, и нема их, а ми носимо безакоња њихова“ (Плач 5, 7). Док је избављење, спас и нови живот предодређен за оне који верују: „Добар је Господ онима који га чекају, души која га тражи“ (Плач 3, 25); „Добро је мирно чекати спасење Господње“ (Плач 3, 26). Православна литургија укорну песму изоставља при богослужењу током највећег дела године, те се она поје само у доба покајања и поста. Лалић, међутим, у сва четири канона укључује песму што јасно указује на људску грешност и одвраћање од Господа, као и на Лалићеву идеју о покајању грешног народа, коме и сам припада. Универзално значење мотива греха и спасења потенцирано је праћењем семантичке линије канонизоване укорне песме која је уткана у нови канон с краја двадесетог века. Актуелизацијом симболичке библијске слике указано је на независно стање друштва које је део нашег „века беса“. У *Библији* и библијским песмама дата је драматична историја јеврејског народа, у *Четири канона* се полази од ње, али се она универзализује: то може бити, и јесте, драматична историја сваког народа који траје на танкој граници између нестанка и опстанка. У *Трећем канону*, не случајно посвећеном Богородици Тројеручици Хиландарској, на делу је, чини се, двоструки процес: библијска историја се конкретизује на судбини српског народа, а затим се српска тема универзализује и улива у општу, библијску. Јасно је сада зашто Лалић није у своме певању изоставио другу, укорну песму. Мојсијево гневно обраћање своме народу, његове сурове и опоре речи опомене које је народ био престао да чује претварају се у другој песми *Трећег канона* у прекор песничког субјекта нашем несналажењу, које је сталност у историји. Песме *Трећег канона* највише се баве националним проблемом које песник

10 Шеоповић Димитријевић 2004, 149.

11 Лалић 1997, 219.

12 Микић 2000, 98, 99.

уздиже на ниво универзалних исказа, док у осталим *Канонима*, варирањем мотива греха и спасења кроз спајање универзалних библијских тема са савременим проблемима човечанства, Лалић говори о проблемима економске кризе, пустошењу природе, идеји новог светског поретка. Цитати и алузије из девет библијских песама су у *Канонима* тематски и мотивски преломљени са актуелном судбином човечанства, српског народа и индивидуалним аспектима песничког субјекта. На тај начин, Лалић се, као песник, окренуо и егзистенцијалном и историјском злу, а драма која, у готово свим песмама сажима тематско-мотивске константе *Канона* одвија се у моралном, духовном и емоционалном бићу песника.

Пре него што код Лалића сагледамо мотив греха од општег, људског и националног ка појединачном, индивидуалном и личном, скренућемо пажњу на Јејтсове сродне стихове. Наиме, Визант, као што је већ наговештено, стоји у супротности са реалношћу песниковог окружења. Јејтс не пристаје на модерну цивилизацију, јер у њој види пометњу и посрнуће, неред и безвлашће, скрнављење свега што је узвишено и лепо, издизање осредњих и безвредних: „Најбољи ни у шта не верују, док се/ Најгори надимају од жестине“¹³. Том хаосу супротстављао је утврђене вредности и поуздане, вечне критеријуме, култ храбрости, опирања и самоизграђивања. Човек мора наћи пут који ће га помирити са племеном и универзумом, животом и смрћу, охрабрења нам долазе из различитих епоха и веровања, запажа Данојлић¹⁴. Поетско путовање у Визант припремљено је у песмама које претходе двема византијским песмама кроз најаву мотива греха и људског страдања који ће доживети своју јединствену интерпретацију управо у песмама *Путовање у Визант* и *Визант*. На пример песма *Други долазак* представља визију уништења једног поретка вредности и указује у великој мери на хришћанске представе зла и предсказања последњих времена. Звер која се вуче малоазијском пустињом као да је изашла из тамног *Откровења Јовановог*. Неман, која хиљадама година затире трагове човека и споменике духа, Јејтс види као лавље обличје са главом човека и оком празним, као сунце окрутним. У песмама *Путовање у Визант* и *Визант* није потребна никаква представа зла изван човека самог. Грех и страдање су до те мере конкретизовани да попримају обресе грубог натурализма. Млади изданак човечанства срља у пропаст чије је гесло пошаст, накарадност и извитопереност, те чија се неукротива слобода духа приказује застрашујућим оноματοпејским представама наказног човека. Млад или стар, људска јединка је само *луко замешатељство, поама и глиб крвотока*. Овакво стање савременог тренутка указивало би на безизлаз да се не налазимо на простору где коегзистирају материјално и духовно, који су код Јејтса често два неразлучива пола једне поетичке мисли у коју песник уноси визију вечног склада и лепоте, а Визант, свети град, назива острвом вечне младости и блаженства.

Вратимо се Лалићу са променом фокуса од општег ка појединачном. Суочавајући се са мучним савременим тренутком, песнички субјекат се на путу ка спасењу и искупљењу налази пред основним питањима хришћанства, која су уједно и основна питања људске природе, као и са могућностима и немогућностима које јој се нуде или ускраћују. „Ружно су се сложиле ствари у осмом дану стварања.“¹⁵ Сумња начиње душу, док се међу *вољеним стварима* појавио раздор. „Ово тело,/Угрожено у свету опасних привида, и намера/Убилачких; јајоглави Сатана има лични компјутер/

13 Јејтс 1978, 24.

14 Исто, 24.

15 Лалић 1997, 187.

Од десет гигабајта, уз помоћ којег ми кроји/Капу по својој мери. Лудачку капу, можда./Са златним прапорцима. И једну пластичну врећу/Са патент-затварачем.¹⁶ Не само у овом канону, већ укупно Лалићево певање у књизи *Четири канона* јесте певање осмог дана. Осми дан представља све дане после седам дана стварања, време од када Бог гледа своје дело, истовремено и позицију јединке у несавршеном свету између дана стварања и дана спасења. Човек је мали и слаб, он није у стању да стекне преглед над целином, какав Бог по природи ствари има. Зло је, сходно томе, само привидно зло, а кад се сагледа целина, види се да је све због нечег потребно и добро. Међутим, човек је вечито запитан и загледан и као такав би желео да разуме порекло зла, а нарочито разлог што је управо он погођен њиме: „Но како лог да ти стерем/Када се скриваш у тмуше?/Виновник моје си душе,/А тајиш ми твоје мере“¹⁷. Ово нас враћа на *Књигу о Јову* и дебате које се тамо воде. Зло се и овде тешко подноси, али најтеже га је поднети када је апсурдно и безразложно. Лалићевом човеку опхрваном грехом, урођен је модерни сезнибилитет, те он не допушта да се ствари дешавају без његове интервенције, што је централна тема и византијског богословља које показује да човекова природа није статична и затворена, већ динамична. Препознаћемо у оваквим поетским партијама и запитаност самога песника када је његово морално и духовно биће најнапрегнутије. „У залог дајем ти блесак/Мог постојања по казни/Ил милости, и сипки песак/Клепсидре што ми се празни;/Глосе о теби се гложе,/Разум је разјео чула,/Ми смо тумачи расула:/Јеси ли болестан, Боже?“¹⁸ *Четири канона*, међутим, доноси нам више извесности, али подједнаку запитаност: Господ је „велики ратник, и највећи Логистичар“¹⁹. Он је и „осорни отац“²⁰, творац чије је дело умногоме страшно, парадоксално и недокучиво. Канони нас уче да искуство зла, бесмисла, ужаса историје и егзистенције прихватимо као наслеђени и умножени праотачки грех и да Бога, упркос пробуђеним сумњама, без престанка славимо. Сам Лалић наглашава да је једна од кључних тема *Четири канона* феноменологија зла и његова функција у историји, али и да његов Бог ту није страшан, него је, по самодефиницији, „онај који јесте“. Он је и „страх и трепет“, као такав дејствен нарочито у *Старом завету*, али он је и „Отац и Спаситељ, и установитељ основног космичког начела – љубави“²¹.

Код Лалића је Византија оживљена двоструким значењем речи канон, правим, имајући у виду њено жанровско декодирање у савременом временском тренутку, као и метафоричким, потврђујући припадност „византијском канону“²². Када говоримо о утицају византијске традиције на књижевност која настаје вековима након пропасти Византије, морамо имати у виду да је византијска уметност била

16 Исто, 188.

17 Цитат из песме *Као молитва*, према: Драган Стојановић, „Поверење у Богородицу“, (*Четири канона* Ивана В. Лалића), Књижевна историја, Часопис за науку о књижевности XXXVII, 2005, 127, Институт за науку о књижевности и уметности, Београд, стр. 566.

18 Исто, стр. 567.

19 Лалић 1997, 217.

20 Исто, 196.

21 Види: Иван В. Лалић, „Одломци о песничком искуству“ (Из разговора који су са песником водили Михајло Пантић, Александар Јовановић и др.), објављено у зборнику *Иван В. Лалић, песник*, уредио Драган Хамовић, Краљево, 1996.

22 Петров говори о „византијском канону“, означавајући њиме песничка дела, књиге, циклусе и песме које настају у 20. веку и имају Византију као заједничку тему или концепт. (Петров, 2008, стр. 9).

једноставно неодвојива од богословља²³. У том случају границе канона нису структуралне и формалне, већ унутрашње и садржинске, међу које ће песник „разместити свој страх и своју наду, вративши се преко канона, извору страха и наде хришћанског човека – Господу и Богородици, али и Староме и Новоме завету“²⁴. Канони су и настали да буду земаљски одјек песама које анђели певају на небесима, па би се могло рећи да форма канона сажима Лалићев однос према поезији, култури и традицији, а његово певање о Византији је поетско промишљање свега тога.

Код Јејтса, запажа Олсон, „Визант није место на мапи већ реч у песми, реч која означава стање посматрања кад душа проучава себе и тако сазнаје шта сама јесте“²⁵. Грех, страдање, душа, спасење, богословље, Византија чине спрег појмова који ће нам помоћи да разумемо деликатне поетске везе између Јејтса и Лалића. То стање посматрања душе у Јејтсовој поезији није нимало другачије од запитаности и загледаности Лалићевог човека и од његовог трагања за пореклом зла. Телесна љубав, страст, сензуалност колико могу бити похвала младости толико су и слике духовне неравнотеже. „Бића, сва у чулној музици, су глуха/За завештања безвременог духа.“²⁶ Јејтс равнотежу види баш у односу религијског и световног, уметничког и свакодневног, приватног и колективног. Иако се мотиви и слике у Јејтсове две споменуте песме разликују, у обе је централна тема превазилажење проблема старења, пропадања, и постизање бесмртности које се у једном случају реализује кроз уметност, а у другом кроз једну врсту прочишћења и ускрснућа душе. Византија својом богатом религиозном и песничком традицијом, које се стално преплићу, представља творевину вечности, Јејтс је те 1926. почевши да пише *Једрење у Визант*, природно замењивао живе птице Ирске, које су симболисале чулну љубав и националну борбу, у тренутку када га је напуштала младост, за златне птице са њиховом трајном песмом.

Јејтс и Лалић тематизују различите видове човековог грешног постојања када његова душа, изгубивши своју првобитну чистоту, трага за могућностима спасења, за духовним преосмишљавањем дубоке урођености у материјалне токове. Обојица знају да духовног нема изван људског, те да је уметност њихов најбољи посредник, која, дозивајући у сећање Византију, пронице до најчистијег израза тоталитета бића²⁷. Они нам одатле поручују да треба славити свет у лепоти и страхоти његове свеукупности. Лалић у том контексту *Каноне* завршава у крешенду завршне девете песме речима: „Достојно јесте славити стварност...“²⁸ Стварност ћемо једино тако и разумети, сагледавши све њене појавности, које се у поезији наших песника складно измирују. Поред духовности, постоји још једно важно обележје Византије које Јејтс издваја и разрађује у поезији: равнотежа и синтеза различитих елемената, где су супротности у савршеној равнотежи. Основне аналогije у песми – аналогije природног света и земље, остарелог човека и страшила, света уметности и Цариграда, као и и вештачки створеног и природног нараштаја – све оне имају исти

23 Мајендорф 2008, 76, 77.

24 Стипчевић 1997, 562.

25 Јејтс 1978, 46.

26 Исто, 110.

27 Целокупна византијска естетика не може се посматрати без свести о њеној религиозној основи и уопште нерашчлањености филозофског, религиозног и уметничког мишљења, уочава Бичков. (Бичков 1991, 90).

28 Лалић 1997, 252.

задатак, уочава Олсон²⁹. Старост и младост искључују једна другу све до тренутка док не ступе у свет духовног, тада се ублажава младалачка чулност, а старост која је разрешена чулних страсти, надомештена је уживањем у ослобођењу душе. Душа најбоље може да спозна сопствену величину у великим уметничким делима која имају облик бесмртног и непроменљивог и која су вечита човекова тежња на путу ка духовној смерности. Са идеалима чији је витез и певач хтео да буде, он је, како каже, сам себи створио „једну готово непогрешиву цркву песничке традиције“, запажа Н. Кољевић³⁰. Слично Јејтсу, Лалићев савез са светом огледа се у томе што се управо у граничним ситуацијама егзистенције тражи и уочава милост спасења, она новозаветна љубав и благодат због чијег се смисла и пишу канони. Лалићеви канони почивају на уверењу да свет треба славити упркос свему, славити без разлога, рећи да свету када је то тешко могуће и када то измиче рационалном објашњењу, али не измиче песничком посредовању и делима љубави. Дела беспризивне љубави имају порекло у Богу, љубави Творца израженој кроз нову могућност спасења, па је свих девет песама, библијских цитата уједињено месијанском идејом о човековом паду, Божијој милости и спасењу оличеном у Богородици и Христу. Четири канона су, како примећује Александар Јовановић похвала песништву, светлости и спасењу, похвала човековој несавршености као нужној мери његовог бића, али и похвала поезији која ту несавршеност именује и слави³¹.

За обојицу песника уметност представља једину могућност објашњења савременог света уз помоћ Византије, верског, кулурног и цивилизацијског кода који нам омогућује компаративно читање, не само Јејтсове и Лалићеве поезије, већ *читање поезије и уметности уопште као обрасце ремитизације односа материјалног и духовног кроз рафиновану уметничку сублимацију*³². Не говори Бог, стоји у једном од кондака, само кроз пророке и свецe. Он потпуније проговара кроз уметност, једино она слави свет у лепоти и страхоти његове свеукупности. Оно што може да се саопшти као последња реч, колико песничка, толико и као реч вере у овом нашем трагању за неисцрпним одговорима, је чињеница да је веза између поезије Јејтса и Лалића природно утемељена и условљена имајући за предмет интересовања многозначни поетски симбол – Византију, а као таква поезија са много изворне снаге може сведочити о општељудским, егзистенцијалним и насušним истинама у историји и стварности.

Литература

Примарна

Јејтс, Виљем Батлер (1978): *Кула*. Београд: Бигз

Јејтс, Виљем Батлер (2011): *Визија*. Београд: Службени гласник

Лалић, В. Иван (1997): *Страсна мера*. Београд: Зунс

29 Олсон 1979, 500.

30 Кољевић 1978, 134.

31 Јовановић 2003, 37.

32 Франк, бавећи се симболима Јејтсових византијских поема, наглашава доминантну улогу поетске имажинације у формирању тоталитета стварности: Franke 1998, 23.

Секундарна

- Бичков, В. В (1991): *Византијска естетика*. Београд: Просвета
- Бркић, Светозар (1972): „Византија као песничка инспирација“, у: *Светла ловина*. Београд: Нолит
- Димитријевић Шеаповић, Светлана (2004): *Традиција и иновација (Интертекстуалност у песничком творештву Ивана В. Лалића)*. Београд: Филип Вишњић
- Иван В. Лалић, песник, Зборник радова, уредио Драган Хамовић (1996): Краљево
- Јовановић, Александар (2003): *Ствараоци и Створитељ*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“
- Кољевић, Никола (1978): „О Елиоту, о Јејтсу, о традицији“, *Иконоборци и иконобранители*. Београд: Нолит
- Мајендорф, Џон (2008): *Византијско богословље*. Крагујевац: Каленић
- Микић, Радивоје (2000): *Песнички поступак*. Београд: Народна књига
- Олсон, Елдер (1979): „В.Б.Јејтс: Једрење у Цариград“, *Уметност тумачења поезије*. Београд: Нолит
- Петров, Александар (2008): *Канон: српски песници XX века*. Београд: Службени гласник
- Стипчевић, Никша (1997): „Иван В. Лалић“. Београд: Годишњак, Српска академија наука и уметности, СП
- Стојановић, Драган (2005): „Поверење у Богородицу“, (*Четири канона Ивана В. Лалића*), *Књижевна историја, Часопис за науку о књижевности XXXVII*, 127. Београд: Институт за науку о књижевности и уметности
- Franke, William (1998): *The Dialectical Logic of Yeats's Byzantium Poems*. Yeats Eliot Review vol.15, no.3: 23

**CHRISTIAN MOTIFS IN THE AGE AND WORK OF YEATS AND LALIĆ
(INSPIRED BY “JOURNEY TO BYZANTIUM“, “BYZANTIUM“
AND “FOUR CANONS“)**

The paper is the comparative reflection on Byzantium themed poetry of William Butler Yeats and Ivan V. Lalic. Process of identifying Christian motifs in their poetry directs us further to universal, ecumenical truth beyond denominations and religious compartmentalisation. Despite modernity expressed through doubt and irony over their times and circumstances the aforementioned Byzantium themed poetry carries the message of truth and redemption as outlined in the Bible.

Both Yeats and Lalic deal with the quest of the human soul; once deprived of its original purity it is set on a search for the way to redeem itself and elevate purely physical existence to higher spiritual levels. Both poets sense that this cannot be achieved beyond humanity and art as its only genuine medium for communicating the message. Byzantium as the theme of their poetry seems to successfully reveal the essence of the human quest for redemption and purity of the soul.